

Martin MIHALDINEC

PRIČA STARE VRBE

Nalazila se negdje u sredini livada, između sela i šume. Dominirala je čitavim krajolikom, jer je bila ogromna. Ni deset odraslih osoba raširenih ruku nije ju moglo obuhvatiti. Bilo je i drugog drveća i grmlja u livadama, no to su bili pravi patuljci u odnosu na vrbu. Koliko je bila stara nitko nije znao, tek su nagađali da ima sigurno preko tristo godina. Koliko je bila visoka ni to nitko nije znao, no svake godine je bila sve niža i niža. Već je davno ostala bez vrha, jer su se gromovi i oluje prosto izivljavali na njenom stablu. Pravo je čudo Božje da se već nije i osušila koliko se gromova u njoj obrelo. Tamo gdje se trebao nalaziti vrh rode su izgradile gnijezdo. Tko zna koliko se generacija roda tu izleglo, jer je gnijezdo bilo ogromno. Sigurno preko metar debeo sloj granja činilo je postojbinu roda, s time da je u tom gnijezdu bilo još desetaka podstanara, vrabaca i tko zna kakvih još ptica. Na vrbi je bilo još na desetke raznih duplja gdje su se gnijezdile žune, djetlići, čvorci, a povremeno bi duplje naselile pčele, no nisu dugo opstajale, jer bi ih uvijek netko uništio sumporom i opljačkao med.

Preko ljeta, kada su se kosile livade, na vrbi se okupljalo na stotine čvoraka koji su iza kosaca sakupljali skakavce. I u jesen je vrba bila puna ptica, jer je služila kao odmorište selicama koje su odlazile u tople krajeve. Habitus vrbe predstavljao je posebnu zanimljivost. Od korijena pa do skoro tri metra visine s južne strane, uopće nije bilo stabla. Nekad davno, negdje pri korijenu, uselili su se stršljenovi. Netko je zapalio vatru, koja je praktički izdubila deblo, pa je sa južne strane ostala velika rupetina. To staroj dami nije nimalo naškodilo, jer je sa sjeverne strane ostalo pedalj debelo drvo sa zdravom korom koje je dobro vegetiralo. A na toj kori bila je ispisana čitava burna povijest događaja koji su se zbivali na ovim prostorima. Najviša je u kori bila urezana zvijezda petokraka sa srpom i čekićem. Urezao ju je netko davno, davno nakon prvog svjetskog rata. Jesu li to bili pristaše Kun Bele, koji su se motali po ovim krajevima nakon sloma mađarske revolucije ili pripadnici zelenog kadra koji su po selima pljačkali židovske trgovine inficirani boljševizmom sovjetske Rusije. Ispod toga je neki dokoni žandar, vjerojatno u nekoj zasjedi, bajunetom urezao ćirilicnim slovima "CCCC" (samo Srbin Srbina spašava). Upisao se i neki ustaški bojovnik koji je urezao "Ž A P" (Živio Ante Pavelić). Partizani su ostavili krnju parolu, jer je autor vjerojatno u žurbi morao prekinuti pisaniju. Ostalo je upisano samo "Smrt fašizmu Slo.. (izostalo je "..boda narodu!). Netko je upisao i jednu sentimentalnu poruku, nacrtao je srce u kojem je bilo upisano "Štefo i Janoka".

Inače stara vrba je bila sastajalište i odmorište svih mogućih problematičnih tipova. Dovoljno daleko od sela da se po brisanom prostoru nitko nije mogao prikrasti, a dovoljno blizu šume da se moglo uteći, ako bi bilo potrebno. Svi mogući lopovi, zvjerokradice i razbojnici sakupljali bi se ispod vrbe. Pričalo se da je poznati slavonski razbojnik Čaruga Jovo imao susret sa svojim jatacima ispod vrbe. Pričalo se čak i o nekom ubojstvu ispod vrbe i o sakrivenom blagu, no sve su to bile neutemeljena naklapanja. Istina je bila da se ispod vrbe rodio ljudi Grga kojeg su zbog mjesta rođenja prozvali Vrbaneć. Njegova mati, ljepušasta, siromašna Kata ostala je s nekim u drugom stanju, a kako je za djevojku bila sramota da rodi, pred porođaj je nekud odlutala. Našli su je nakon dva dana s djetetom u naručju. Dijete je ostalo živo, a ona je iskrvarila.

Pod vrбом je smrt našao i bogati gazda Franjo. Čitavu imovinu je izgubio na kartama i onda se odlučio objesti na vrbi. Za vrijeme rata u dupljama vrbe partizanski kuriri bi ostavljali poštu. Naime uvijek bi netko u selu došao iz vojske na dopust. Dolazilo se u uniformi s punom ratnom spremom, pa bi kurir preko noći ostavio poruku tko je u selu pristigao da bi mu sljedeće noći partizani došli u posjete. Ako je bio domobran, uzeli bi mu oružje i uniformu, a ustaše je progutala noć i nikada se više nisu vratili kući.

Inače je stara vrba bila okupljalište sve seoske djece koja su u proljeće i jesen napasala krave u livadama. Sezona ispaše počela bi ubrzo kako je okopnio snijeg. Nekada je to bilo već u veljači, a nekad ispaše u livadama nije ni bilo. Ispaša bi trajala do Đurđeva (sredine travnja), a ako se snijeg zadržao do konca ožujka, onda praktički ispaše na livadama nije ni bilo, već se odmah sa stokom odlazio u šumu. Drugi dio ispaše počeo bi koncem kolovoza kada su se pokosile otave i trajao bi, ovisno o vremenu, do konca studenog, a nekad i dulje. Ispaša u proljeće bila je za djecu uvijek zanimljivija od one u jesen. Jedva su dočekali da prođe dosadna duga zima i da se mogu malo istrčati po livadama. A i dani su svakodnevno bivali ugodnije topliji. Za vrijeme pastirske sezone ispred vrbe bi gorjela "vječna vatra". Preko noći bi u pepelu ostalo žara, koji bi se ujutro vrlo brzo pretvorio u vatru. A na toj vatri priređivale su se prave pravcate bakanalije. Tu se pekla kajgana od svračijih i vraninih jaja, pekli bi se puževi, ježevi i mlade vrane. Jelovnik je bio raznolik, a u priređivanju nisu sudjelovala samo djeca, već i stariji pastir, obično starci koji više nisu bili za teške poljoprivredne poslove pa su ih ukućani slali na ispašu sa stokom.

I u vrijeme jesenske ispaše ispred vrbe je uvijek bilo živo. Jesen je obilovala voćem, na vatri su se pekle jabuke, kukuruzi, a ponekad i koji komad slanine. Kad bi zabridio sjeverac u deblo stare vrbe zavuklo se po desetak pastira, jer je sjeverna strana kao kabanica štitila od vjetera. I tako su prolazili dani i godine i vrba bi možda i danas gordo prkosila gromovima i olujama, da se nija dogodila nepredviđena situacija. Neposredno poslije rata odnekud je došla naredba da se na livadama gradi aerodrom. Tko zna tko i zašto je izdao tu naredbu, no poslu se prišlo prilično ozbiljno i predano. Danima su se slijevale rijeke "dobrovoljaca" iz svih okolnih sela, koji su sa lopatama, motikama, krampovima i sjekirama dolazili na raščišćavanje i ravnjanje livada. Posjekli su sve grmlje i drveće na livadama pa je jednog dana na red došla i stara vrba. Na rušenju vrbe okupilo se gotovo cijelo selo, kao na sahrani nekog uglednog mještana. Svakog od njih je uz vrbu vezala neka druga uspomena. Zato mještani nisu ni sudjelovali u njenom rušenju, već su to prepustili mještanima susjednog sela. U općem žamoru, zveketu lopata i krampova skoro nitko nije primijetio metalni zvuk što ga je prouzročio udarac krampa. Mato se hitro sagne, dohvati blatnjavu kutiju i gurne je u džep. Pogleda lijevo, desno je li netko primijetio njegovu kretnju, no činilo mu se da je to prošlo neopaženo. Staru vrbu su tri dana rušili. Sjekli, otkopavali korijenje, pilili krošnjua, a onda je konačno pala. Aerodroma tu nikad nije bilo niti je ikada sletio kakav zrakoplov. "Glavno da su vrbu uništili" komentirali su ogorčeni mještani.

Mato nikako da dočeka kraj radnog vremena. Kutija kao da ga je žarila u hlačama, a nigdje skrovitog mjesta da pogleda što se u njoj nalazi. Ni sam ne zna kako je došao kući. Prosto je trčecim korakom uletio u dvorište. Nije se javio ni ženi ni djeci, već je otrčao u štagalj, dobro zatvorio vrata i otvorio kutiju. Pred njegovim očima ukazala se čitava gomila zlatnika cekina. Propuštao je zlatnike kroz prste i najradije bi zaurlao od sreće, no znao je da bi svaki pogrešan korak mogao biti koban. Pregledavao je zlatnike pojedinačno; na jednoj strani portret Franje Josipa i nekakav nerazumljiv tekst, a na drugoj

strani dvoglavi orao oko kojeg je ispisan tekst na njemu nepoznatom jeziku i godina 1894. Što sada s time, znao je da u rukama drži veliko blago, no koliko to vrijedi i kako to pretvoriti u važeću valutu, nije ni sam znao. "Moram najprije prebrojiti koliko je toga, zatim negdje dobro sakriti, a onda do nekog zlatara koji će mi reći koliko to vrijedi." Prebrojio je točno 583 komada. Tri zlatnika je odvojio i s njima će do zlatara, a ostatak je ostao u kutiji, a zatim je kutiju spremio u jednu veću drvenu kutiju. Još prije mraka zaputio se u vinograd, iskopao rupu ispod klijeti i zakopao svoje blago. Ne govoreći nikome ni riječi, drugi dan ujutro uputio se u Zagreb. Ženi je bio malo čudan taj iznenadni put u Zagreb, jer se u to vrijeme nije baš puno putovalo, no nije imala hrabrosti postavljati suvišna pitanja.

Mato je u Zagrebu ušao u prvu zlatarnu. Pokazao je svoju robu, a zlatar mu reče da je vrijednost svakog zlatnika negdje oko tisuću dinara. Uz predočenje osobne iskaznice rado mu je zamijenio tri zlatnika. Iz zlatarne je skoro izletio, računao je dva zlatnika jedna krava ili preko dvije stotine krava. Pa to nema cijelo selo. Ili je to skoro 100 rali grunta. Ja sam bogat čovjek, razmišljao je hodajući gradom bez određenog cilja. Odjednom škripa kočnica, tresak i Mato se nađe pod kotačima tramvaja. Na žalost, do bolnice je izdahnuo. Na miliciji su se čudili odakle mužu tri tisuće dinara. Ostatak i danas čeka sretnog nalaznika zakopano negdje u klijeti.

Petar IVEGEŠ

KOPRIVNICO, PUTUJEŠ LI

*P*ovijest Koprivnice nam je, kažu, vrlo dobro znana. Posebno Koprivničancima. Tamo u Muzeju ili u nekoj od knjiga, sve o tome piše. Kad se počne o tome razglabati ili raspredati, onda se spominju neki Rimljani, pa Avari, Mongoli, pa Kelti (koji su dali ime Dravi) pa Turci i sve tako dalje. Što, koga, kad, zašto i kako, prosječan čovjek u gradu pokraj Bilogore, ne zna, točnije, nema blagog pojma o pojmu. Koprivnica je uvijek bila nekako na rubu stvarnosti, doživljavanja, na rubu da je nekom potrebna, ali su kroz milenije i dan danas, svi od nje samo uzimali ili iz nje odnosili. Čak i grb joj nije grb, već potječe od štambilja nekog koprivničkog suca. To je neka vrsta karme, to je tako, a vi Koprivničanci, pravi Podravci, budite dobri i lijepo šutite. Šutnja traje od vremena davno započetog prenošenja od generacije na generaciju, s koljena na koljeno, a mudri i iskusniji ljudi će vam promrmljati da to ima svoje prednosti. Kažu, ništa nije vrijedno da se izgubi svoj mir i po mogućnosti, tišina, te miješanje u naše stvari. Mladi na tu temu ne filozofiraju nego odlaze i postaju uspješni ljudi širom Lijepe naše, i mnogo, mnogo šire i dalje.

Kad vas put nanese u Koprivnicu, ili mnogo češće, kroz Koprivnicu, za shvatiti vam je da taj grad nije tu od jučer. Ostavilo je minulo vrijeme svoje tragove na zidovima kuća i zgrada, na mostovima, na parkovima, crkvama i uopće po tako nekim značajnim objektima. Koprivničanci koji tu okolo i bliže